

Þróun vísbenda

– fyrir nám án aðgreiningar í Evrópu

Þróun vísbenda

– fyrir nám án aðgreiningar í Evrópu

Þessi skýrsla var unnin í tengslum við verkefni sem hlaut styrk frá símenntunaráætlun Evrópusambandsins (verkefnisnúmer 135749-LLP-1-2007-1-DK-COMENIUS-CAM). Höfundar efnis bera einir fulla ábyrgð á því. Mennta-, hljóðmynda- og menningarmiðstöðin ber enga ábyrgð á því hvernig viðkomandi upplýsingar kunna að verða notaðar.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Aðalskrifstofa framkvæmdastjórnar ESB á sviði mennta-, starfsþjálfunar- og menningarmála og fjöltyngis styrkti gerð skýrslunnar.

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

Ritstjórn önnuðust Mary Kyriazopoulou og Harald Weber, verkefnastjórar hjá Evrópumiðstöðinni, en aðilar í fulltrúaráðinu, verkefnastjórar og sérfræðingar viðkomandi landa á sviði vísbenda, sem tilnefndir voru til starfsins, lögðu til efni. Nánari upplýsingar um þá aðila sem unnu að verkefninu er að finna aftast í skýrslunni.

Leyfilegt er að nota útdrætti úr skýrslunni að því tilskildu að heimildar sé greinilega getið. Vísa skal til skýrslunnar á eftirfarandi hátt: Kyriazopoulou, M. og Weber, H. (ritstj.) 2009. *Þróun vísbenda – fyrir nám án aðgreiningar í Evrópu*, Óðinsvé, Danmörk: Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu.

Skýrslan er fánleg á rafrænu formi og á 21 tungumáli til að upplýsingarnar séu aðgengilegar fyrir sem flesta. Rafrænar útgáfur þessarar skýrslu eru fánlegar á vefsetri Evrópumiðstöðvarinnar:

<http://www.european-agency.org/publications/ereports>

Mynd framan á kápu: Virginie Mahieu, nemandi í EESSCF-skólanum í Verviers í Belgíu

ISBN: 978-87-92387-81-3 (rafræn útg.)

ISBN: 978-87-92387-61-5 (prentuð útg.)

2009

Evropumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu

Secretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Sími: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brussels Office
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels, Belgium
Sími: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

EFNISYFIRLIT

1. FORMÁLI.....	5
2. INNGANGUR.....	7
3. STARFSRAMMI OG RÖKSEMDIR.....	9
4. MARKMIÐ OG ÁFORM.....	11
5. HUGTÖK OG SKILGREININGAR.....	13
5.1 Nám án aðgreiningar	13
5.2 Stefnuvís bendar	14
6. VÍSBENDAR FYRIR SÉRKENNSLU OG NÁM ÁN AÐGREININGAR.....	18
7. ÞRÓUN VÍSBENDA INNAN RAMMA VERKEFNISINS.....	21
7.1 Svið.....	24
7.2 Skilyrði	25
7.3 Vís bendar	26
8. STARFSHÆTTIR Í TENGLUM VIÐ ÞEMAVERKEFNI.....	33
9. ÁFRAMHALDANDI STARF	35
HEIMILDIR.....	39
HUGTÖK	41
SÉRFRÆÐINGAR SEM TÓKU ÞÁTT Í VERKEFNINU	42

1. FORMÁLI

Í þessari skýrslu er gerð grein fyrir meginniðurstöðum verkefnis sem Evrópumíðstöðin fyrir þróun í sérkennslu stýrði að beiðni fulltrúaráðsins um „Þróun vísbenda – fyrir nám án aðgreiningar¹ í Evrópu“. Verkefnið var styrkt af símenntunaráætlun Evrópusambandsins, sem tilheyrir framkvæmdastjórn ESB, aðalskrifstofu mennta- og menningarmála.

Fulltrúar menntamálaráðuneyta þeirra landa sem taka þátt í starfi Evrópumíðstöðvarinnar lýstu yfir áhuga sínum á því að þróuð yrði röð vísbenda fyrir nám án aðgreiningar svo að hægt væri að fylgjast með þeirri þróun sem byggist á starfi og stefnu í eigin landi. Auk þess gæti slík röð vísbenda einnig verið verkfæri sem nýttist í gagnasöfnun Evrópumíðstöðvarinnar um þróunina í tilteknum löndum innan Evrópu.

Samtals 23 lönd – Austurríki, Belgíu (flæmsku- og frönskumælandi hlutum), Bretlandseyjum (Englandi, Skotlandi), Danmörku, Eistlandi, Frakklandi, Grikklandi, Hollandi, Íslandi, Írlandi, Ítalíu, Kýpur, Lettlandi, Litháen, Möltu, Noregi, Portúgal, Spáni, Sviss, Svíþjóð, Tékklandi, Ungverjalandi og Þýskalandi – tóku þátt í verkefnisvinnunni með því að tilnefna 32 sérfræðinga til verksins. Upplýsingar um þá eru birtar aftast í skýrslunni, sjá bls. 42. Bæði þeir og fulltrúaráð Evrópumíðstöðvarinnar, ásamt verkefnastjórum viðkomandi landa, fá bestu þakkir fyrir veitta aðstoð. Með framlagi sínu hafa þessir aðilar veitt verkefninu ómetanlegt liðsinni og tryggt framgang þess.

Í skýrslunni er gerð grein fyrir starfsramma, röksemdum, og markmiðum, en einnig þeirri aðferðafræði sem beitt er, ásamt röð vísbenda á þremur sviðum (löggjöf, þátttöku, fjármögnun) sem lúta að námi án aðgreiningar. Búið er að skipuleggja framhald á þessu verkefni til að tryggja að þessi fyrsta röð vísbenda verði virk með því að þróaðir verði sértækir vísbendar sem gera kleift að beita eftirliti á landsvísu og innan Evrópu.

¹ Í skýrslunni er hugtakið nám án aðgreiningar notað á sama hátt og í Salamanca-yfirlýsingunni (1994) og Samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fólks með fatlanir (2006), þ.e. að nám án aðgreiningar sé það markmið sem hvarvetna er unnið að. Viðurkennt er að nám án aðgreiningar sé ferli í stöðugri þróun – ekki lokaáfangi – og mismunandi er á hvaða stigi starfsemi og stefnumótun er í hinum ýmsu löndum.

Nánari upplýsingar um verkefnisvinnuna er að finna á slóðinni:
www.european-agency.org/agency-projects/indicators-for-inclusive-education

Cor Meijer

framkvæmdastjóri

Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu

2. INNGANGUR

Markmiðið með þessari skýrslu er að gera grein fyrir meginniðurstöðum, umgjörð, röksemdum og markmiðum, sem og þeirri aðferðafræði sem beitt er við rannsókn á efninu „Þróun vísbenda – fyrir nám án aðgreiningar í Evrópu“, sem er verkefni á vegum Evrópumíðstöðvarinnar

Eins og fulltrúar aðildarlandanna voru sammála um var markmiðið með verkefninu að þróa aðferðafræði sem leiddi til þess að röð vísbenda yrði til á landsvísu. Einnig átti að vera hægt að nota þá á Evrópuvísu, og leggja skyldi megináherslu á þau stefnumál sem kynnu að stuðla að eða hindra þróun náms án aðgreiningar í skólum. Nokkrar evrópskar og alþjóðlegar stofnanir hafa þegar þróað vísbenda á tilteknum sviðum og í þessu verkefni var byggt á reynslu sem þar hefur fengist. Verkefnið skilaði því árangri í tveimur meginatriðum: í fyrsta lagi við að þróa og innleiða aðferðir alveg frá grunni í því skyni að finna viðeigandi vísbenda sem byggja á sameiginlegu álitni sérfræðinga í aðildarríkjum Evrópumíðstöðvarinnar. Í öðru lagi við að tilgreina röð vísbenda á þessu sviði og benda á hvernig hægt er að gera þá mælanlega (þ.e. hæfa til eftirlits).

Samtals 23 lönd tilnefndu 32 sérfræðinga til að taka þátt í verkefninu. Framlag þeirra, byggt á kunnáttu þeirra og hæfni, hafði afgerandi áhrif á mótun hugmynda og umræður á verkefnisfundum og í vinnuhópum, sem og á þróun aðferða og meginniðurstöður verkefnisins. Án þeirra hefði ekki verið hægt að vinna þetta verkefni.

Skýrsla er byggð upp á eftirfarandi hátt: eftir inngangsorðin í 1. kafla og þennan inngang (2. kafla), er yfirlit í 3. kafla um þann starfsramma og röksemdir sem stuðluðu að því að settu marki yrði náð. 4. kafla fjallar um markmið og tilgang verkefnisins. Í 5. kafla er gerð grein fyrir þeim meginhugtökum og skilgreiningum sem notaðar voru í verkefninu. Í 6. kafla er að finna dæmi um aðra vísbenda sem þróaðir hafa verið í Evrópu eða á alþjóðavísu á sviði sérkennslu. Í 7. kafla er gerð grein fyrir starfsramma og aðferðafræði sem notuð var við að þróa vísbendana, í samræmi við skilyrði fyrir námi án aðgreiningar, þar með talið röð vísbenda á þremur lykilsviðum: löggjöf, þátttöku og fjármögnun. Í 8. kafla er útskýrt hvernig aðferðin sem notuð var í verkefninu samræmist starfi Evrópumíðstöðvarinnar hvað varðar efnistengd verkefni og niðurstöður þeirra, hér eftir sem hingað til.

Síðasti hlutinn fjallar síðan um hvort frekari aðgerða sé þörf til að hægt sé að nota vísbendana í eftirlitsskyni.

Þessi skýrsla nær til ýmissa markhópa. Hún er þannig uppbyggð að lesandi sem hefur áhuga á grunnhugmyndum og þróun vísbenda getur lesið kaflana í réttri röð. Þeim lesendum sem hafa aðallega áhuga á röð vísbenda er bent á 7. kafla. Í 8. og 9. kafla er sýnt fram á hvernig sú vinna sem framkvæmd hefur verið fellur að núverandi starfi Evrópumíðstöðvarinnar og hvaða gera þarf til að þróa vísbenda sem virka.

3. STARFSRAMMI OG RÖKSEMDIR

Nám án aðgreiningar er ekki kyrrstætt fyrirbæri. Það hefur verið að þróast á ýmsan hátt og þróunin heldur áfram. Í öðrum verkefnum Evrópumíðstöðvarinnar (sjá t.d. Watkins, 2007) kemur skýrt fram að „*hugmyndir, stefna og starf á sviði náms án aðgreiningar tekur hvarvetna stöðugum breytingum.*“ (bls. 20) Í mörgum löndum er verið að endurskoða og breyta stefnumótun og lagasetningum á sviði náms án aðgreiningar, annaðhvort á grundvelli þekkingar og reynslu sem fengist hefur af tilraunaverkefnum sem verið er að vinna að, með nýjum fjárhagsáætlun vegna sérkennslu eða með innleiðingu nýrrar stefnu/lagasetningar um gæðakerfi og eftirlit í menntamálum. Þegar breytingar eiga sér stað þurfa þó að vera til tæki svo að hægt sé að fylgjast með þróun á viðkomandi sviði.

Slík eftirlitstæki eru oftast byggð á röð vísbenda sem mældir eru með reglulegu millibili til að komast að því hvort tekist hafi að ná settum markmiðum. Enn sem komið er þó skortur á eigindlegum eða megindelegum vísbendum á sviði sérkennslu og náms án aðgreiningar í Evrópu. Þörfin fyrir slíkt eftirlitstæki kemur fram í niðurstöðum evrópskrar skoðanakönnunar sem Evrópumíðstöðin stóð fyrir árið 2006. Markmiðið með skoðanakönnuninni var að safna upplýsingum frá aðildarlöndum Evrópumíðstöðvarinnar um þau viðfangsefni á sviði sérkennslu, nú og til framtíðar, sem þarfnast frekari rannsókna. Þau viðfangsefni sem fram komu í könnuninni voru valin út frá forgangsröð landanna á sviði sérkennslumála, sem og forgangsröð Evrópuráðsins í menntamálum (2000). Menntamálaráðuneyti 22 Evrópuríkja tóku þátt í könnuninni. Í niðurstöðunum kom greinilega fram sérstakur áhugi á þróun vísbenda á sviði náms án aðgreiningar.

Niðurstaðan er í samræmi við skýrsluna „Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010: The work programme on the future objectives of education and training systems“ (Framkvæmdastjórn ESB, 2002), þar sem fram kemur hvað gera þarf til að ná næstu markmiðum sem sett voru fram af aðildarríkjunum: *Að allir eigi kost á að mennta sig.* Markmið 2.3. Að stuðla að þátttöku allra, jöfnum tækifærum og félagslegri samheldni: *„Menntun gegnir mikilvægu hlutverki fyrir lýðræðið í löndum Evrópu. Grundvallarreglan sem ítreka þarf er sú að allir borgarar skuli hafa sömu möguleika á að mennta sig. Í því felst að í aðildarríkjunum*

verði stutt við viðkvæma hópa og einstaklinga, einkum fatlaða og þá sem eiga við námserfiðleika að etja.“ (bls. 25.)

Þessu verkefni er ætlað að vera fyrsti liðurinn í því að veita þær upplýsingar um vísbenda sem hingað til hefur vantað á þessu sviði, þannig að hægt sé að fylgjast með þróuninni í hverju landi fyrir sig. Einnig hefur áhugi á upplýsingum sem tengjast vísbendum farið vaxandi hjá utanaðkomandi stofnunum og samtökum – svo sem framkvæmdastjórn ESB.

Í verkefninu eru ekki veittar upplýsingar um menntun án aðgreiningar sem slíka, en kynnt er aðferð við að þróa vísbenda frá grunni og tillaga um röð vísbenda sem einhugur ríkir um.

4. MARKMIÐ OG ÁFORM

Markmiðið með verkefninu – eins og um var rætt og samþykkt af fulltrúum aðildarlandanna og viðkomandi sérfræðingum – var að þróa röð vísbenda til að nota í einstökum löndum, sem og á Evrópuvísu, og taka mið af þeim stefnumálum sem annaðhvort stuðla að eða koma í veg fyrir þróun náms án aðgreiningar í skólum.

Markmið verkefnisins var fyrst og fremst að þróa:

- Starfsramma og aðferðafræði til að þróa vísbenda fyrir þetta verkefni sem og framtíðarverkefni Evrópumiðstöðvarinnar á sviði náms án aðgreiningar;
- Röð eigindlegra og meginlegra vísbenda fyrir þá stefnu sem styður menntun án aðgreiningar, og nota skal á landsvísu;
- Minni röð eigindlegra og meginlegra lykilvísbenda í tengslum við stefnu á sviði náms án aðgreiningar, sem nota skal á Evrópuvísu.

Röð vísbenda sem þróaðir hafa verið í verkefnisvinnunni:

- Er byggð á meginniðurstöðum fyrri verkefna sem fjalla um nám án aðgreiningar;
- Hefur tekið mið af niðurstöðum fyrirspurnapings fyrir ungt fólk með sérþarfir í námi (*Ungar raddir: Til móts við fjölbreytni meðal nemenda*, Lissabonyfirlýsingin, 2007; Soriano o.fl., 2008);
- Hefur verið þróuð frá grunni innan Evrópu til að tryggja notagildi í ýmsum menntakerfum sem þar er að finna.

Frekari markmið með verkefninu og þeim niðurstöðum sem fengist hafa er að þessir vísbendar verði notaðir til að:

- Í hverju landi verði hægt að fylgjast með þróun í stefnu og starfi;
- Veita ítarlegar upplýsingar um þau þrjú svið sem valin voru og varða nám án aðgreiningar, þ.e. löggjöf, þátttöku og fjármögnun;
- Tilgreina þá lykilþætti á sviði náms án aðgreiningar sem vinna þarf betur að;
- Evrópumiðstöðin geti safnað tilteknum gögnum um þróunina á Evrópuvísu.

Ætlunin með verkefninu var að koma upp grunni að því að þróuð yrði röð eigindlegra og meginlegra vísbenda sem aðildarlöndin væru

sammála um. Með viðeigandi vísbendum verður hægt að gera raunhæfan samanburð á sviði náms án aðgreiningar og draga lærdóm af góðum (þ.e. skilvirkum og vel heppnuðum) aðferðum. Einnig var stefnt að því að með verkefninu fengi hvert land í hendur tæki til að fylgjast með þróun á eigin stefnu og starfi. Þó að svipuð tæki, byggð á vísbendum, kunni að vera til í fáeinum löndum er ekki um neina röð vísbenda að ræða sem allir eru sammála um að auðveldi samanburð og hægt sé að draga lærdóm af. Þessari sameiginlegu þróun vísbenda innan Evrópu er ætlað að auka gildi verkefnisins sem Evrópuverkefni.

5. HUGTÖK OG SKILGREININGAR

5.1 Nám án aðgreiningar

Afar mismunandi er hvernig hugtök á borð við sérkennslu, nám án aðgreiningar eða skóla án aðgreiningar eru túlkuð í Evrópu. Þegar verkefnisvinnan hófst var því talið mikilvægt að fjalla um og komast að samkomulagi um fjölda hugtaka, sem og hvernig þau hefðu verið skilgreind og notuð í öðru tilliti innan Evrópumíðstöðvarinnar, þannig að það kæmi til góða í þessu verkefni.

Starfsemi Evrópumíðstöðvarinnar snýst fyrst og fremst um þróun í sérkennslu. Ljóst er að sérkennsla og sérþarfir í námi eru tvær hliðar á sömu mynt, og starfsemi Evrópumíðstöðvarinnar *beinist að kerfum og úrræðum* en ekki að sérstökum tegundum eða flokkum sérþarfa.

Afar mismunandi er milli landa á því hvaða skilningur er lagður í sérkennslu. Ekki er samkomulag um neina einhlíta túlkun á hugtökum á borð við *fötlun*, *sérþarfir* eða *vanhæfni* í viðkomandi löndum. Í öðru samhengi innan Evrópumíðstöðvarinnar (t.d. Meijer, 2003) kemur skýrt fram: „*Þessi mismunur tengist reglum er varða stjórnsýslu, efnahagsmál og réttarfar en endurspeglar ekki mismunandi tíðni og tegundir sérþarfa í námi í þessum löndum.*“ (bls. 126.)

Af starfi Evrópumíðstöðvarinnar hingað til er ljóst að tilhneigingin innan Evrópu er sú að móta þá stefnu að nemendur með sérþarfir stundi nám án aðgreiningar í almennum skólum, og að kennurum sé veittur ýmiss konar stuðningur, t.d. með aðstoðarmönnum, kennsluefni, starfsþjálfun og tækjabúnaði.

Í mörgum löndum sýnir reynslan að börnum og unglingum með sérþarfir er best borgið í skólum án aðgreiningar þar sem (næstum) öllum börnum er ætlað að stunda nám. Það er við slíkar aðstæður sem þeir sem hafa sérþarfir ná bestum árangri í námi og aðlagast best félagslega.

En ekki er eins augljóst hvaða skólar eru taldir vera „án aðgreiningar“. Hjá Evrópumíðstöðinni hefur eftirfarandi skilgreining á skólum án aðgreiningar verið notuð í öðru samhengi (sjá t.d. Meijer, 2003): „... *skólar þar sem nemendur með sérþarfir stunda að mestu nám samkvæmt námskrá í almennum bekkjum með jafnöldrum sínum sem ekki eru með sérþarfir.*“ (bls. 9.)

Þó er afar erfitt að bera saman aðstæður í Evrópu vegna þess hve fyrirkomulag og úrræði eru mismunandi milli landa. Löndin eru „*misjafnlega á vegi stödd varðandi nám án aðgreiningar eins og fram kemur í Salamanca-yfirlýsingunni.*“ (Peacey, 2006). Hugtakið „án aðgreiningar“ hefur verið í mótun síðan það kom fyrst fram í tengslum við menntamál. Hjá Evrópumíðstöðinni hafa verið færð rök fyrir þróuninni í öðru samhengi (sjá t.d. Watkins, 2007): „... nú er mönnum ljóst að það á við um mun stærri hóp nemenda sem eiga á hættu að vera aðgreindir frá öðrum heldur en einungis þá sem greindir hafa verið með sérþarfir.“ (bls. 16.) Líta má á nám án aðgreiningar sem tilraun til að yfirfæra hugmyndir um menntun fyrir alla út fyrir „hið almenna“, þar sem nemendur kunna að stunda nám – á sama staðnum – en þó ekki endilega sams konar nám og jafnaldrar þeirra. Með námi án aðgreiningar er átt við að nemendur með sérþarfir „fylgi námskránni“ á þann hátt sem kemur best til móts við þarfir þeirra.

Í þessu verkefni, jafnt sem öðrum verkefnum Evrópumíðstöðvarinnar, hefur Salamanca-yfirlýsingin (UNESCO, 1994) verið höfð að leiðarljósi: „*Almennir skólar, þar sem nám án aðgreiningar fer fram, eru öflugasta ráðið til að vinna gegn fordómfullum viðhorfum, skapa vinsamlegt samfélag, byggja upp samfélag án aðgreiningar og stuðla að menntun fyrir alla; auk þess veita þeir meiri hluta barna staðgóða menntun og stuðla að skilvirkni og síðast en ekki síst fjárhagslegri hagkvæmni í öllu menntakerfinu.*“ (bls. 8.)

5.2 Stefnuvís bendar

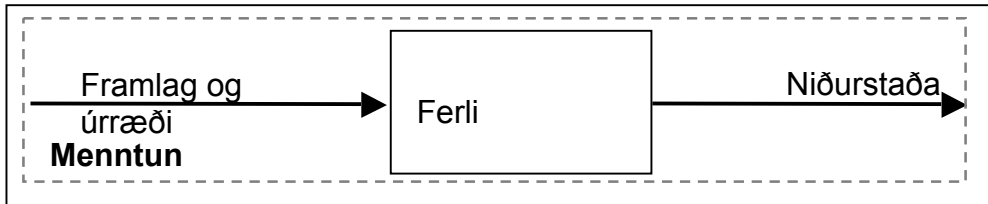
Í þessum kafla er stuðst við módelið „framlag-ferli-niðurstaða“, sem lagað hefur verið að menntasviði.

Aftast í skýrslunni er listi yfir lykilhugtök sem notuð eru og þar má finna nánari skýringar og skilgreiningar á nokkrum faglegum hugtökum sem notuð eru í eftirfarandi köflum.

Kerfið, sem sýnt er á mynd 1, samanstendur af þremur þáttum:

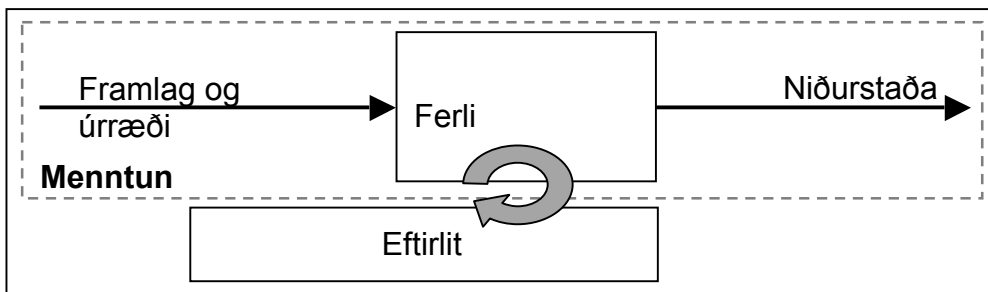
Framlag og úrræði á við um alla þætti sem í þessu kerfi miða að því að tiltekin niðurstaða fái st. Á sviði menntamála geta t.d. fjármögnun eða lagasetningar ekki talist einu þættirnir sem teljast til framlags og úrræða, heldur einnig hæfnistig kennara eða önnur grunnatriði. Ferlið umbreytir þessu framlagi og úrræðum í *útkomu og niðurstöður*. Útkoman sýnir skilvirkni, svo sem þátttökutölur eða námsafköst, en í skýrslunni er lögð áhersla á mikilvægi niðurstaðna sem undirstrika

áhrif eða afleiðingar framlags og ferlis, t.d. bóklegt og hagnýtt „læsi“, sjálfstæði eða borgaravitund. *Ferli* vísar svo til allrar þeirrar starfsemi sem lýtur að menntun, m.a. aðferða og starfshátta hjá ríki/skóla/umdæmi, eða kennsluhátta í skólastofunni.

Mynd 1: Menntamódelið framlag-ferli-niðurstaða

Eftirlit merkir kerfisbundið ferli sem felur í sér tímabundna eða stöðuga vöktun eða prófun til að hægt sé að ákvarða stig eða gildi vísbenda með gæðamarkmið eða markmiðsgildi. Eftirlit er mikilvægur liður þegar unnið er að stöðugum umbótum. Það skapar tengingu frá (millistigs) niðurstöðum til framlags/úrræða og til (endur-) skipulagningar á ferlinu (sjá mynd 2). Eftirlit getur farið fram á ýmsum stigum; í valddreifðu menntakerfi getur það t.d. farið fram innan skólaumdæmis eða jafnvel í einstökum skólum. Enn fremur geta niðurstöður þess verið aðgengilegar öllum eða einungis þeim aðilum sem koma að því að stýra menntaferlinu.

Mynd 2: Eftirlit í módelinu „framlag-ferli-niðurstaða“

Í þessu verkefni má líta á vísbenda sem „skynjara“ sem eru hannaðir og staðsettir á þann hátt að þeir geti fundið allar breytingar sem skipta máli. Þegar um eftirlitskerfi er að ræða gera vísbendar notendum kleift að einbeita sér að þeim sviðum sem fylgjast þarf með.

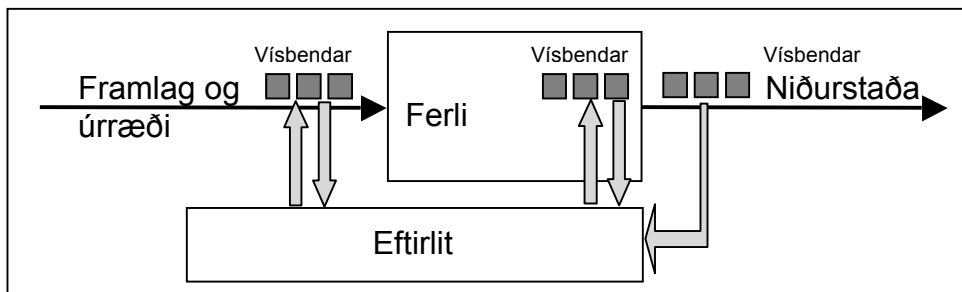
Þar af leiðandi þurfa vísbendar að:

- Ná til allra nauðsynlegra sviða (þ.e. engin „blindsvæði“ ættu að fyrirfinnast þar sem breytinga yrði ekki vart);
- Vera nægilega næmir til að uppgötva breytingar um leið og þær eiga sér stað;
- Vera upplýsandi, þ.e. sýna fram á hvers vegna breytingar áttu sér stað.

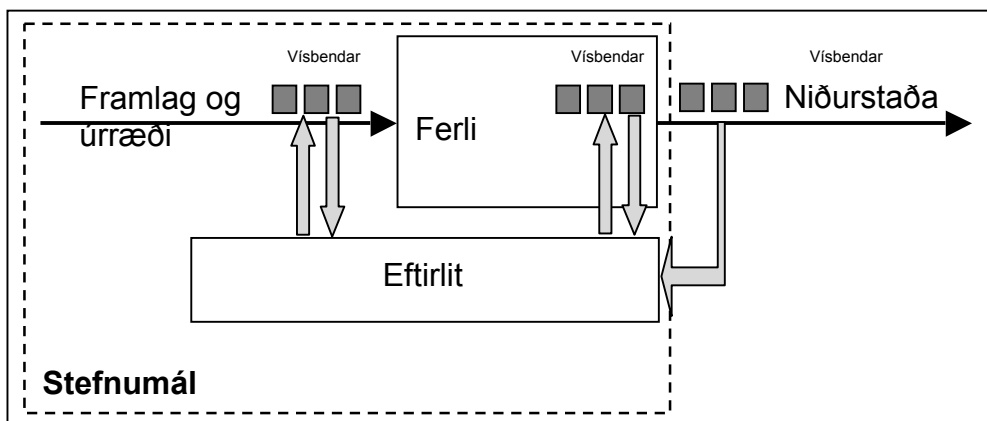
Þar sem vísbendar sýna fyrst og fremst niðurstöður (t.d. þeir vísbendar og viðmið sem sýna hvernig gengur að ná takmarki Lissabon-yfirlýsingarinnar í menntamálum), þá vantar stundum vísbenda sem sýna framlag/úrræði og ferli og gætu leitt í ljós hvers vegna niðurstöður breytast eða standa í stað.

Ástæðan er sú að yfirleitt er ekki hægt að hafa *bein* áhrif á niðurstöðuvísbenda þegar ósamræmi milli gilda sem þeir sýna og áætlaðra gilda kemur í ljós. Breytingar á úrræðum eða framlagi sem og breytingar á ferli eru notaðar til að breyta niðurstöðunni (*óbeint*). Því er mikilvægt að fylgjast einnig með vísbendum á þessum tveimur sviðum (sjá mynd 3).

Mynd 3: Dreifing vísbenda við eftirlit

Skilgreina má opinbera stefnu sem lagakerfi, reglugerðir, aðgerðir og forgangsmál á sviði fjármögnunar. Í þessu tilliti er *lagasetning* hluti af stefnu. Löggjöf á tilteknu svæði felur í sér tiltekna lagasetningu sem fellur að stjórnskipunarlögum og alþjóðalögum. Á mynd 4 má sjá hvernig þessi skilgreining fellur að framlags-ferli-niðurstöðumódelinu. Leggja ber áherslu á að einnig ætti að líta á eftirlitskerfi innan sveitarfélaga eða á landsvísu sem lið í stefnumótun.

Mynd 4: Eftirlitskerfi með áherslu á stefnumál

Einnig má líta á *löggjöfina* sem það kerfi sem sameinar sértækari stefnur og samræmir þær til að tryggja að einstökum stefnumarkmiðum verði í raun náð þegar stefna hefur verið innleidd og henni framfylgt í starfi. Þess vegna er áherslan frekar lögð á þverfaglega stefnu, samræmingu ýmissa stefnumála og framgang slíkra mála. Eins og fram hefur komið er lítið á löggjöfina sem lið í framlagi/úrræðum í módelinu sem getið er um hér framur.

Þar sem lögð er áhersla á stefnumál í þessu verkefni er aðeins fjallað lítillega um niðurstöðuvísbanda í skýrslunni. En eins og sést á myndum 3 og 4 eru niðurstöðuvísbandar mikilvægir upplýsingagjafar í eftirlitskerfum. Í verkefninu var því stefnt að því að þróa röð vísbanda á sviði framlags/úrræða og ferlis sem væru í samræmi við aðra innlenda, evrópska eða alþjóðlega niðurstöðuvísbanda. Þau lönd sem nýta sér þá vísbanda sem fjallað er um síðar í þessari skýrslu geta því í raun sett inn eigin niðurstöðuvísbanda til að röð eftirlitsvísbanda verði sem heilsteyptust.

6. VÍSBENDAR FYRIR SÉRKENNSLU OG NÁM ÁN AÐGREININGAR

Til að yfirsýn fengist yfir stöðu mála, hvað varðar vísbenda fyrir sérkennslu og nám án aðgreiningar, voru sérfræðingarnar sem unnu að verkefninu beðnir um að skoða og tilgreina dæmi um vísbenda sem þróaðir hafa verið í Evrópu eða á alþjóðavettvangi. Fram kom að svo virtist sem einhver rannsóknarvinna og athuganir hefðu farið fram á vísbendum á sviði sérkennslu og náms án aðgreiningar sem miðuðu að því að efla og bæta gæði menntunar í skólum án aðgreiningar. Hinar ýmsu gerðir vísbenda sem þróaðar hafa verið á sviði sérkennslu og náms án aðgreiningar ná yfir *framlag*, *ferli* og *útkomu*, en einnig eftirfarandi svið: *lýðkerfi* (löggjöf, pólitíska og stjórnsýslulega umgjörð), *grenndarkerfi* (skóla, samfélagsþjónusta), *nærkerfi* (skólastofu) og *einstaklingssvið* (kennara, nemendur). Getið er um fáein dæmi til skýringar hér á eftir.

Vísir fyrir nám án aðgreiningar

Booth og Ainscow (2002) hafa þróað ýmsa vísbenda til stuðnings námi án aðgreiningar í skólum. Vísirinn veitir skólum góðan stuðning til sjálfsskoðunar og þróunar, og tekur til álits starfsfólks, nemenda og foreldra, sem og annarra viðkomandi aðila. Í honum felst nákvæm rannsókn á því hvernig draga má úr hindrunum sem koma í veg fyrir nám og námsþátttöku. Vísbendarnir ná til þriggja þátta:

- *Að skapa menningu án aðgreiningar* (byggja upp samfélag, skapa gildi sem lúta að þátttöku allra);
- *Að koma á stefnu án aðgreiningar* (þróa skóla fyrir alla, koma á skipulögðum stuðningi vegna mismunandi getu nemenda);
- *Að þróa starfsemi þar sem nemendur eru ekki aðgreindir* (útfæra nám, finna og nýta úrræði).

Gæðavísar í sérkennslu

Hollenweger og Haskell (2002) hafa þróað ýmsa gæðavísar á sviði framlags og úrræða, ferlis og niðurstaðna í menntamálum:

- *Framlag og úrræði í menntamálum*: stefna, samfélagseinkenni, úrræði, starfsfólk, eiginleikar nemenda, eiginleikar fjölskyldu;
- *Menntaferli*: starfshættir hjá ríki/skólaumdæmi, skólinn – innri starfsemi, kennslustarfið, það sem snýr að nemendum;

- *Árangur sem varðar bæði kerfi og einstaklinga*: bóklegt og hagnýtt „læsi“, líkamlegt heilbrigði, ábyrgðartilfinning og sjálfstæði, borgaravitund, persónuleg og félagsleg vellíðan, ánægja.

Réttindi fatlaðra í menntamódeli

Peters, Johnstone og Ferguson (2005) notuðu svokallað DREM-módel (Disability Rights in Education Model), sem byggist á meginreglum náms án aðgreiningar, til að skapa víðtækan ramma sem gerir kleift að meta námsþátttöku nemenda með sérparfir á ýmsum vettvangi – innan sveitafélags/skóla, á landsvísu eða alþjóðavísu. DREM-módelið er tæki sem nýtist stefnumótandi aðilum í menntamálum, kennurum, starfsmönnum hins opinbera og samtökum fatlaðra. Það sýnir hve niðurstöður, úrræði, aðstæður og framlag eru samtvinnaðir þættir.

Á öllum þessum þremur stigum (innan sveitafélags, á lands- eða alþjóðavísu) er fjöldi samtengdra og gagnlegra niðurstaðna sem nýttar eru sem hvatar til að tryggja að kennslu- og námsferli komi einstaklingum og samfélagi að því gagni sem vænst er og kynntar eru sem meginniðurstaða módelisins. Úrræði, aðstæður og annað framlag skapar hin efnislegu og félagslegu skilyrði þess að hægt sé að nýta niðurstöður og menntaferli.

Hér er ekki um tæmandi yfirlit að ræða, aðeins fáein dæmi um þá vinnu sem lögð hefur verið í að þróa vísbenda á sviði sérkennslu og náms án aðgreiningar, innan sem utan Evrópu, í samantekt sérfræðinganna sem unnu að verkefninu. Markmiðið var að greina að hve miklu leyti hægt væri að nýta þá vísbenda sem fyrir hendi voru í þágu verkefnisins.

Auk rannsókna á Evrópu- og alþjóðavísu voru sérfræðingarnir beðnir að kanna hvað þegar væri tiltækt á innlendum vettvangi af eigindlegum og meginndlegum vísbendum varðandi stefnumál. Þátttakendur hafa talið að víða um lönd sé umræðan um „vísbenda“ ofarlega á dagskrá ráðamanna og að búið sé að þróa vísbenda á þessu sviði, eða verið sé að þróa þá á ýmsum stigum (t.d. í skólum, skólastofum o.s.frv.).

Fjöldi vísbenda hefur verið þróaður víða um lönd, jafnt innan sem utan Evrópu, til að hægt sé að fylgjast með sérkennslu/námi án aðgreiningar á ýmsum stigum, einkum í skólum og innan veggja skólastofunnar. Sérfræðingarnar hafa þó gengið úr skugga um að

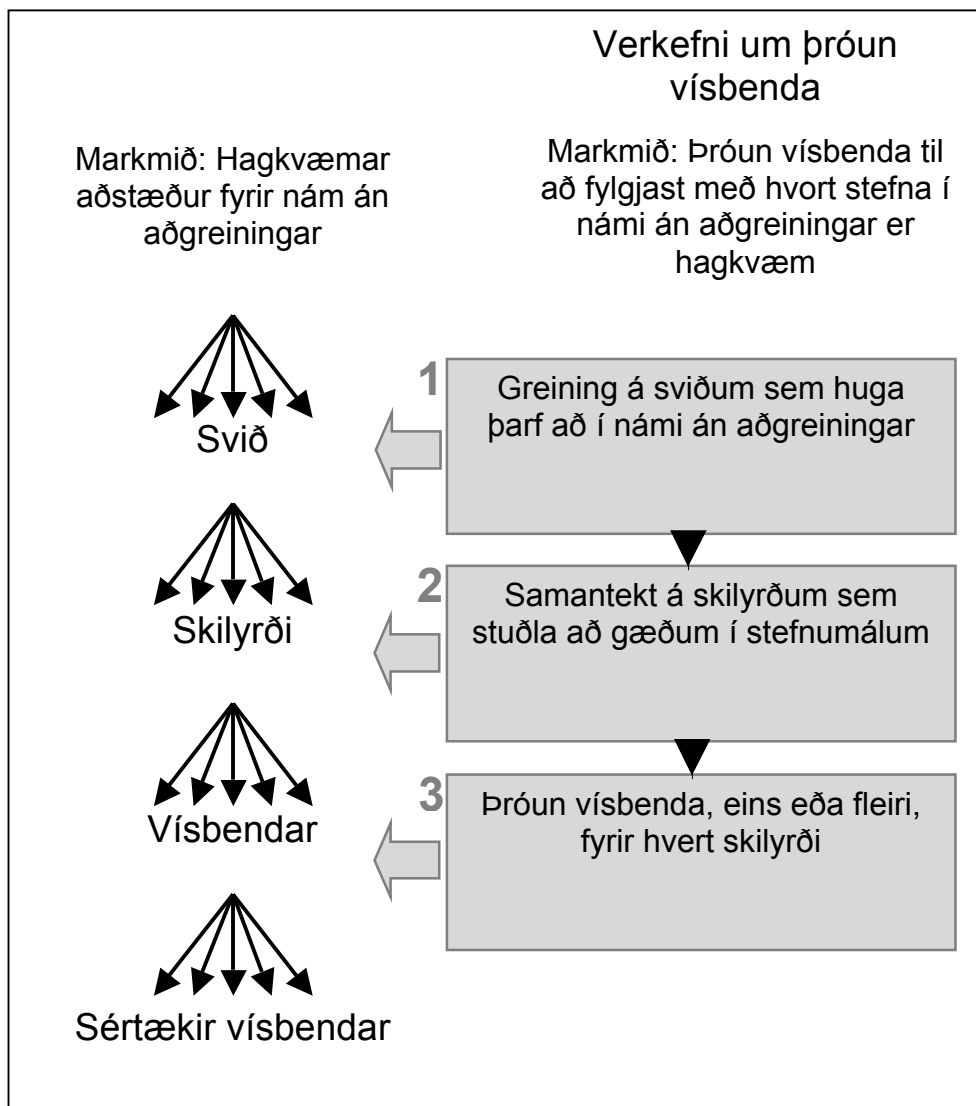

enga þeirra er hægt að yfirfæra og nota í menntakerfum annarra landa eða á Evrópuvísu.

Fyrir því eru ýmsar ástæður, svo sem áhersluatriðin (t.d. skólinn, skólastofan) eða umfjöllunin um nám án aðgreiningar (lykilatriðin á sviði náms án aðgreiningar), o.s.frv. Engir þeirra vísbenda sem sérfræðingarnir skoðuðu eru heldur notaðir til að fylgjast með hver stefnan er á þessu sviði á landsvísu.

7. ÞRÓUN VÍSBENDA INNAN RAMMA VERKEFNISINS

Í þessu verkefni var miðað að því að setja fram ýmiss konar vísbenda á öllum gæðasviðum, þ.e. fyrst og fremst á sviði framlags/úrræða og ferlis, og eftir því sem við átti á sviði útkomu/niðurstaðna. Þess vegna var ákveðið að nálgast viðfangsefnið frá grunni í því skyni að fjalla um nám án aðgreiningar út frá öllum sjónarmiðum.

Mynd 5: Þróun vísbenda

Þar sem markmið verkefnisins var að setja fram röð vísbenda til að fylgjast með stefnumálum innan Evrópumíðstöðvarinnar var byrjað á því að tilgreina öll þau svið sem huga þarf vel að við þróun slíkra vísbenda. Hverju sviði var síðan skipt niður í viðeigandi *skilyrði* sem sýna í meginatriðum hve góð stefnan er á viðkomandi sviði. Síðan voru þróaðir *vísbendar* sem gera kleift að greina hvort stefna er hagkvæm í námi án aðgreiningar. Lokaskrefið – sem ekki var á áætlun verkefnisins, heldur í áframhaldandi starfi að því loknu – er að greina einn eða fleiri *sértæka vísbenda* fyrir hvern vísbendi og auðvelda þannig mælingar og samanburð, annaðhvort við fyrri mælingar eða gögn frá öðrum löndum.

Sundurliðun menntamála í svið, skilyrði, vísbenda og sértæka vísbenda, sem og þróunarvinnan í þessu verkefni, er sýnd á mynd 5. Hér á eftir er gerð nánari grein fyrir þessari skiptingu.

Svið

Á vinnufundum um verkefnið tilgreindu þátttakendur ýmis svið – út frá umræðu sérfræðinga – sem talin voru mikilvæg fyrir nám án aðgreiningar og taka þyrfti tillit til. Helstu sviðin sem tilgreind voru spanna meginviðhorf varðandi nám án aðgreiningar og gera kleift að bera kennsl á og skilgreina stefnumál sem geta stuðlað að eða komið í veg fyrir þróun náms án aðgreiningar í skólum. Fjallað er um þessi svið í kafla 7.1.

Vegna tímarammans sem verkefninu var settur, og þar sem starfsáætlun Evrópumíðstöðvarinnar sýnir að fjallað verði um sum þessara viðfangsefna í öðrum verkefnum sem þegar eru komin á dagskrá, var sú ákvörðun tekin að fjalla fyrst og fremst um ákveðinn hluta þessara sviða. Þessi ákvörðun var tekin eftir að sérfræðingarnir höfðu metið mikilvægi tiltekinna þátta og einnig hafði verkefnaáætlun Evrópumíðstöðvarinnar áhrif. Samþykkt var að beina sjónum að *löggjöf, þátttöku og fjármögnun*.

Skilyrði

Skilyrðin lýsa því hvaða aðstæður þurfa að vera fyrir hendi í námi án aðgreiningar. Skilyrðin eru tilgreind þannig að þau sýni það gæðastig sem nauðsynlegt er – til dæmis: Að *fullkomið samræmi* sé milli lagasetningar í menntamálum í hverju landi og alþjóðlegra sáttmála. Sérfræðingarnir hittust tvisvar á meðan verkefnisvinnan fór fram og settu fram skilyrði á þeim þremur sviðum sem valin höfðu verið. Síðan fór sérstakur ráðgjafahópur yfir viðkomandi skilyrði og gerði

nauðsynlegar breytingar til að hvergi yrði um mótsagnir eða skörun að ræða. Öll tilgreindu skilyrðin eru til umfjöllunar í kafla 7.2.

Ljóst er að hægt er að uppfylla framsett skilyrði á ýmsan hátt. Í verkefninu var einnig reynt – eftir því sem tími vannst til – að taka saman hvernig uppfylla má flest þessi skilyrði eftir óhefðbundnum leiðum.

Vísbendar

Vísbendar benda á þætti sem sýna eitt eða fleiri atriði skilyrðis (t.d. samræmi við alþjóðlega sáttmála). Í þeim felst engin gæðayfirlýsing og þeir segja ekki til um hvort sértækir vísbendar í mælingum eru eigindlegir eða megingdlegir. En vísbendar tilgreina/nefna það tiltekna atriði sem meta þarf og fylgjast með (t.d. samræmið). Nokkrir vísbendar geta tengst hverju skilyrði. Lista yfir vísbenda er að finna í kafla 7.3.

Sértækir vísbendar

Sértækir vísbendar gera viðkomandi vísbendi virkan. Hver vísbendir kann að hafa einn eða fleiri sértæka vísbenda, sem eru annaðhvort eigindlegir eða megingdlegir.

Sértæka vísbenda sem eru eigindlegir (sýna t.d. samræmisstig) þarf að kvarða til að þeir verði virkir með því að raða kvörðunargildum á fyrirfram ákveðinn hátt (þ.e. raðkvarða). Kvörðunargildin sem tilgreina þarf þurfa að hafa línulega röðun, á borð við „lélegt“, „miðlungs“ eða „gott“ og sýna þar með röðunina sem og gæðastigið. Lágmark eigindlegrar kvörðunar er aðeins tvö gildi, t.d. „er til“ og „er ekki til“ eða „já“ og „nei“. Lista yfir sértæka vísbenda þar sem aðeins er notað lágmark eigindlegrar kvörðunar má einnig nota sem gátlista.

Sértækir megingdlegir vísbendar eru alltaf settir fram sem hlutfall milli tveggja mælanlegra þátta – þannig verður sértæki vísbendirinn óháður þeim íbúafjölda sem verið er að rannsaka.

Niðurstaðan veitir í sjálfu sér ekki strax upplýsingar um hvort líta beri á það gildi sem um er að ræða sem gott eða slæmt. Samanburðurinn við önnur gildi gerir aftur á móti auðveldara um vik að leggja mat á sértæka megingdlega vísbendinn. Samanburð má annaðhvort gera innan hvers lands á gildum sem mæld eru á ólíkum tímum (t.d. þegar verið er að greina leitni) til að sjá hvort tiltekna aðstæður þróast í þá átt sem ætlað er, eða á milli landa til að auðvelt sé að greina viðmið og gagnkvæman lærdóm.

Það krefst gríðarlegrar vinnu að þróa sértæka vísbenda sem skila nægilegum gæðum og því var ekki gert ráð fyrir þeim þætti þar sem vinna á þetta verkefni á einu ári.

7.1 Svið

Hér fyrir neðan er listi yfir þau svið sem talin eru mikilvægust varðandi stefnu í námi án aðgreiningar. Ekki var ætlunin að setja fram tæmandi lista eða spanna alla þætti sem eru sama eðlis, á sama stigi eða jafnmikilvægir. Engu að síður rúmast öll þau lykilatriði sem sérfræðingarnir, 32 að tölu, fjölluðu um undir eftirfarandi yfirskriftum:

1. Löggjöf og jöfnuður/samræmi milli náms án aðgreiningar og annarra stefnumála.
2. Skýr stefna varðandi nám án aðgreiningar á landsvísu:
 - Ásættanleg afstaða á landsvísu varðandi hugtakið hæfnisflokkun;
 - Tengsl milli almennra og sértækra úrræða; komið í veg fyrir að til sérþarfa komi.
3. Yfirlýst gildi að baki námskrá, sem vísað er til :
 - Námeftni;
 - Útskriftarskírteini.
4. Námsmatskerfi fyrir alla:
 - Greining á sérþörfum, t.d. með símati á námi nemenda.
5. Þátttaka nemenda og foreldra í ákvarðanatöku.
6. Tengsl milli náms án aðgreiningar og símenntunar/skjótra afskipta af ungum börnum.
7. Hvetjandi úrræði og stuðningur; upphafleg úrræði skólans annars vegar og úrræði byggð á þarfagreiningu hins vegar.
8. Fjármögnun og fyrirkomulag þar að lútandi.
9. Þverfagleg samvinna.
10. Þverfagleg stuðningskerfi.
11. Þjálfun kennara/fagfólks (m.a. í notkun upplýsinga- og samskiptatækni).

-
-
12. Kerfi/hefðir sem hvetja til samstarfs og hópvinnu meðal kennara.
 13. Aðgreining, fjölbreytileiki og fjölmenningslegt nám í skólastofunni.
 14. Skipulag ábyrgðarskyldu.

Í þessu verkefni voru þrjú svið af þeim fjórtán á listanum hér fyrir ofan valin til frekari rannsóknar: Löggjöf, þátttaka og fjármögnun.

7.2 Skilyrði

Hér að neðan eru þau skilyrði sem sérfræðingarnir settu fram í tengslum við lykilsviðin þrjú (löggjöf, þátttöku og fjármögnun) og eru hagkvæm fyrir nám án aðgreiningar á landsvísu.

Skilyrði á sviði löggjafar

Á þessu sviði þarf að taka jöfnuð og samræmi milli náms án aðgreiningar og annarra áherslna í stefnumálum til vandlegrar athugunar. Því þurfa eftirfarandi atriði að vera fyrir hendi:

1. Að lagasetning í menntamálum innan hvers ríkis samræmist fullkomlega alþjóðlegum sáttmálum.
2. Að fullt samræmi ríki í landslögum.
3. Að lagasetning í menntamálum nái til allra menntastiga.
4. Að lagasetning í menntamálum taki til menntagæða og faglegrar færni kennara, sálfræðinga, ófaglærðs starfsfólks o.s.frv., með sérstöku tilliti til mismunandi getu nemenda.
5. Að lagasetning í menntamálum taki til sveigjanleika, fjölbreytileika og jafnræðis allra nemenda í öllum menntastofnunum.
6. Að lagasetning í menntamálum taki til eftirlits- og ábyrgðarþátta innan allra menntastofnana og meðal nemenda.

Skilyrði á sviði þátttöku

Á þessu sviði þarf að taka inntöku nemenda í skóla og hvað ræður vali, sem og námskrá, greiningu námsþarfa og námsmat, til vandlegrar athugunar. Því þurfa eftirfarandi atriði að vera fyrir hendi:

1. Að sú inntökustefna sé ríkjandi að allir nemendur eigi kost á inngöngu í almenna skóla.

2. Að í leiðbeiningum með námskrá, ef þær eru fyrir hendi, sé gert ráð fyrir þátttöku allra nemenda.
3. Að prófunarkerfi, þar sem þau eru til staðar, fari að reglum um námsmat fyrir alla og sé ekki fyrirstaða fyrir þátttöku í námsmati eða námi.
4. Að greining á námsþörfum og matskerfi stuðli að og styðji þátttöku allra.

Skilyrði á sviði fjármögnunar

Á þessu sviði þarf að taka fjármögnun og ferli þar að lútandi, sem og þætti á borð við hvetjandi úrræði og stuðning, til vandlegrar athugunar. Því þurfa eftirfarandi atriði að vera fyrir hendi:

1. Að fjármögnunarstefna styðji að fullu nám án aðgreiningar.
2. Að fjármögnunarstefna byggist á námsþörfum.
3. Að fjármögnunarstefna geri kleift að komið sé til móts við þarfir nemenda á sveigjanlegan og skilvirkan hátt.
4. Að fjármögnunarstefna efli stuðning frá tengdum þjónustuaðilum og hið þverfaglega samstarf sem þörf er fyrir.

7.3 Vísbendar

Vísbendar á sviði lagasetningar

Vísbendir fyrir skilyrði 1:

Að lagasetning í menntamálum innan hvers ríkis samræmist fullkomlega alþjóðlegum sáttmálum:

- 1.1 Lagasetning í menntamálum samræmist alþjóðlegum sáttmálum (t.d. Salamanca-yfirlýsingunni, samningum Sameinuðu þjóðanna o.s.frv.).

Vísbendir fyrir skilyrði 2:

Að fullt samræmi ríki almennt í landslögum:

- 2.1 Samræmi ríkir almennt í landslögum (t.d. lögum gegn mismunun, lögum á sviði menntamála, lögum um málefni fatlaðra, lögum um réttindi barna o.s.frv.).

Vísbendar fyrir skilyrði 3:

- 3.1. Að lagasetning í menntamálum nái til allra menntastiga.

-
-
- 3.2. Hefðbundið ferli við frumgreiningu á sérþörfum sem tengist nemendum, kennurum og öðru fagfólki, og á ýmsum menntastigum (t.d. leikskólastigi, skyldunámi, háskólastigi, framhaldsnámi, símenntun).
 - 3.3. Hefðbundið ferli við að greina og meta sérþarfir eins fljótt og unnt er.
 - 3.4. Nægilegt fjármagn til að hægt sé að greina og meta sérþarfir án tafar.
 - 3.5. Nemendur með sérþarfir fá stuðning um leið og þarfir þeirra hafa verið greindar, og um þann stuðning gildir meginreglan um nám án aðgreiningar.
 - 3.6. Lög gegn mismunun auðvelda aðgang að þjálfun, framhaldsskólanámi og námi á háskólastigi.
 - 3.7. Langtímaupplýsingum um umskipti og markmið (starf, framhaldsskólanám/háskólanám, þjálfun) í ýmsum nemendahópum er safnað af stjórnvöldum eða öðrum stjórnarstofnunum.
 - 3.8. Hefðbundið ferli varðandi aðgengi, áframhaldandi ástundun náms og framfarir allra nemenda á öllum menntastigum (leikskólastigi, skyldunámi, háskólastigi, framhaldsnámi).
 - 3.9. Stofnanir sem bjóða upp á starfsþjálfun móta sveigjanlega námskrá sem laga má að þörfum og væntingum allra nemenda.
 - 3.10. Hefðbundið ferli varðandi nauðsynlegan stuðning, hvetjandi aðferðir og tæki til að auðvelda nemendum með sérþarfir að afla sér upplýsinga og aðstoðar.

Vísbendir fyrir skilyrði 4:

Að lagasetning í menntamálum taki til menntagæða kennara, sálfræðinga, ófaglærðs starfsfólks o.s.frv., með sérstöku tilliti til mismunandi getu nemenda:

- 4.1 Sérkennsla eða málefni á sviði náms án aðgreiningar er hluti af almennu kennaranámi og starfsþjálfun kennara.
- 4.2 Kennurum og öðru starfsfólki er veittur stuðningur til að auka þekkingu sína og færni, og þroska viðhorf sitt gagnvart námi

án aðgreiningar til að þeir verði í stakk búnir til að mæta þörfum allra nemenda í almennu kennslustarfi.

- 4.3 Boðið er upp á námskeið og fleiri möguleika til að kennarar geti aflað sér faglegrar þekkingar til að auka færni sína í starfi.
- 4.4 Kennarar gera áætlanir, kenna og endurskoða starfshætti sína í sameiningu.
- 4.5 Tilteknir fjármunir eru fráteknir til faglegrar þróunar vegna sérþarfa nemenda í námi án aðgreiningar.

Vísbendar fyrir skilyrði 5:

Að lagasetning í menntamálum taki til sveigjanleika, fjölbreytileika og jafnræðis allra nemenda í öllum menntastofnunum:

- 5.1 Settar hafa verið reglur um þverfaglegt samstarf menntageirans, heilbrigðiskerfisins, félagsmálasviða o.s.frv.
- 5.2 Settar hafa verið reglur um samstarf milli formlega menntakerfisins og menntastofnana sem ekki eru lögskipaðar.
- 5.3 Settar hafa verið reglur um að þess sé gætt að allir nemendur njóti undantekningarlaust jafnra tækifæra, hafi jafnan rétt og sé ekki mismunað.
- 5.4 Settar hafa verið reglur um manneskjuleg og efnisleg úrræði sem koma til móts við þarfir allra nemenda.
- 5.5 Settar hafa verið reglur um sveigjanlega námskrá og einstaklingsáætlanir.
- 5.6 Settar hafa verið reglur um að allir nemendur fái útskriftarskírteini við námslok.
- 5.7 Hefðbundið ferli varðandi ráðgjöf um samtök/stofnanir sem ekki eru lögskipaðar, sem og óformleg menntakerfi.
- 5.8 Settar hafa verið reglur um þátttöku nemenda/foreldra/fagfólks í ákvarðanatökum.
- 5.9 Hefðbundið ferli til að leysa úr ágreiningi er fyrir hendi.
- 5.10 Settar hafa verið reglur um sveigjanleika, svo að með breytingum sé hægt að mæta þörfum og væntingum allra nemenda, kennara og foreldra, á ýmsum stigum menntakerfisins.

Vísbendar fyrir skilyrði 6:

Að lagasetning í menntamálum taki til eftirlits- og ábyrgðarpátta innan allra menntastofnunar og meðal nemenda:

- 6.1 Fastar reglur um kerfi til að fylgjast með skilvirkni ákvæða (svo sem sjálfsmat, eftirlit, skráning).
- 6.2 Fastar reglur um kerfi til að fylgjast með skilvirkni í kennslu og námsstuðningi.
- 6.3 Fastar reglur um kerfi til að fylgjast með þátttöku (innritun, hlutfalli sem lýkur námi, hlutfalli sem hættir og lýkur ekki námi) ýmissa nemendahópa.

Vísbendar á sviði þátttöku

Vísbendar fyrir skilyrði 1:

Að sú inntökustefna sé ríkjandi að allir nemendur eigi kost á skólagöngu í almennum skóla:

- 1.1 Fastar reglur í skólum um námsframboð fyrir alla nemendur, óháð bakgrunni eða námsgetu.
- 1.2 Fastar reglur um ökupjónustu samkvæmt þörfum.
- 1.3 Fastar reglur um aðgengi að byggingum, búnaði, stoðveitum.
- 1.4 Fastar reglur um að tæknibúnaður sé til staðar sem samræmist einstaklingsbundnum þörfum allra nemenda.
- 1.5 Tekið er tillit til skoðana nemenda á námsumhverfi sínu.
- 1.6 Upplýsingum um fjölda og hlutfall nemenda með sérþarfir í almennum bekkjum, deildum í almennum skólum, aðgreindum menntastofnunum sem tilheyra ekki menntakerfinu, er safnað og fylgst með þeim á ýmsum stigum kerfisins.
- 1.7 Upplýsingum um fjölda og hlutfall nemenda með sérþarfir sem stunda nám á vegum heilbrigðiskerfisins, félagsþjónustunnar eða eru heima er safnað og fylgst með þeim á ýmsum stigum kerfisins.

Vísbendar fyrir skilyrði 2:

Að í leiðbeiningum með námskrá, ef þær eru fyrir hendi, sé gert ráð fyrir þátttöku allra nemenda:

- 2.1 Fastar reglur um sveigjanlega námskrá þannig að komið sé til móts við sérþarfir nemenda.
- 2.2 Fastar reglur um að námskrá tengist raunverulegum þörfum nemenda í daglegu lífi en sé ekki eingöngu bundin bóklegu námi.

Vísbendar fyrir skilyrði 3:

Að prófunarkerfi, þar sem þau eru til staðar, fari algjörlega að reglum um námsmat fyrir alla og sé ekki fyrirstaða fyrir þátttöku í námsmati eða námi:

- 3.1 Fastar reglur um að frammistaða í námi á ýmsum sviðum sé metin.
- 3.2 Fastar reglur um að námsmat feli í sér hvatningu um að allir nemendur nái árangri.
- 3.3 Fastar reglur um þær matsaðferðir sem beitt er svo að allir nemendur geti sýnt hæfni sína.
- 3.4 Fastar reglur um að aðlögun og breytingar á aðferðum og tækjum sem beitt er í prófum séu fyrir hendi, ef þörf krefur.

Vísbendar fyrir skilyrði 4:

Að greining á námsþörfum og matskerfi stuðli að og styðji þátttöku allra:

- 4.1 Starfshættir byggjast á jafnræði og gagnreyndum aðferðum.
- 4.2 Frumgreining á þörfum nemanda fer fram út frá heildrænu sjónarmiði og grunnþörfum sem tengjast ekki einungis námi og kennslu, heldur einnig þróun einstaklingsáætlunar og endurskoðunar á henni.
- 4.3 Fastar reglur um að kerfi sem notað er til þarfagreiningar sé sniðið að námsreynslu sérhvers nemanda.

Vísbendar á sviði fjármögnunar

Vísbendar fyrir skilyrði 1:

Að fjármögnunarstefna styðji að fullu nám án aðgreiningar:

- 1.1 Grunnfjármögnun til skóla til að hægt sé að koma til móts við þarfir allra nemenda með lágmarksaðstoð í formi viðbótarfjármagns vegna sérþarfa.

-
-
- 1.2 Nauðsynleg og fullnægjandi fjármögnun frá stjórnvöldum til að allir nemendur hafi fullt aðgengi að námi aðgreiningar og slíkt sé ekki háð frjálsum félagasamtökum.
 - 1.3 Fjármögnun stuðlar að því að allir nemendur geti stundað nám án aðgreiningar í samræmi við þarfir þeirra, hæfni, styrkleika og áhugamál.
 - 1.4 Fastar reglur um hvaða viðmiðum skal fylgja við viðbótarfjármögnun, í fyrsta lagi innan viðkomandi kerfis (skólaumdæmis/skóla) og því næst skal litið til þarfa einstakra nemenda (til að komast hjá óþarfa flokkun).

Vísbendar fyrir skilyrði 2:

Að fjármögnunarstefna byggist á námsþörfum:

- 2.1 Stefnan byggist (fyrst og fremst) á því að greina nauðsynleg úrræði fremur en að flokka þá erfiðleika sem nemendur eiga við að etja.
- 2.2 Menntakerfið er sniðið að þörfum nemandans en ekki öfugt.
- 2.3 Skýr skilgreining á „menntaþörf“ er sett inn í viðkomandi löggjöf.
- 2.4 Komið er til móts við kröfur um þverfaglegt samstarf ýmissa geira.
- 2.5 Hægt er að fá fjármagn til að snemma sé hægt að greina sérþarfir og bregðast snemma við gagnvart nemendum með sérþarfir („snemma“ vísar til aldurs nemandans og/eða til erfiðleika í námi sem greinast snemma á hvaða aldri sem nemandinn er).
- 2.6 Viðkomandi foreldrar og nemandi hafa mikil áhrif á greiningu/lýsingu á þörfum nemandans og nauðsynleg úrræði.
- 2.7 Nægilegt fjármagn er veitt til að greina og bregðast við þörfum fólks á öllum aldri (allt frá leikskólastigi til grunnskóla og síðan framhaldsskóla og háskóla) og til að styðja við umskipti frá einu stigi til annars.
- 2.8 Stutt er við framboð og nýtingu á hjálpartækni, þar með talið nýjustu tækni, til að komið sé til móts við skilgreindar þarfir nemenda og stuðlað að sjálfstæði og sjálfsforræði einstaklingsins.

- 2.9 Nemendur með sérþarfir njóta jafnréttis með tilliti til kynferðis, aldurs, þjóðernis, trúarbragða, fötlunar, félagslegrar og efnahagslegrar stöðu og búsetu.

Vísbendar fyrir skilyrði 3:

Að fjármögnunarstefna geri kleift að komið sé til móts við þarfir á sveigjanlegan og skilvirkan hátt:

- 3.1 Sérfræðingar, foreldrar og almennir borgarar hafa góðan skilning á reglum og fyrirkomulagi sem lýtur að úthlutun fjármagns.
- 3.2 Umsýsla fjármagns er sveigjanleg innan skóla og sveitarfélaga (en þess er gætt að með miðstýrðri samræmingu og heildarsýn sé komist hjá óþarfa endurtekningum).
- 3.3 Fjármagni er veitt í tæka tíð til að hægt sé að greina vandamál snemma og grípa til ráðstafana.
- 3.4 Reglur eru settar með tilliti til ákjósanlegustu úrræða á hverju sviði hvað varðar: árangur, skilvirkni, hæfni, gæði o.s.frv.

Vísbendar fyrir skilyrði 4:

Að fjármögnunarstefna auki stuðning frá tengdum þjónustuaðilum og hið þverfaglega samstarf sem þörf er fyrir:

- 4.1 Framboð á góðri stuðningsþjónustu þar sem næg sérfræðilpekking á sviði náms án aðgreiningar er fyrir hendi.
- 4.2 Skilvirkt samstarf meðal stofnana (stjórnsýsludeilda, skóla, heilbrigðis- og félagsþjónustu).
- 4.3 Sérfræðingar (sálfræðingar, læknar, kennarar, félagsráðgjafar, hvort sem þeir eru sérfræðingar í sérþörfum eða ekki) starfa saman.
- 4.4 Nægilegt fjármagn er veitt til að standa straum af faglegu samstarfi.

8. STARFSHÆTTIR Í TENGLUM VIÐ ÞEMAVERKEFNI

Í 7. kafla var gerð grein fyrir sviðum, skilyrðum og vísbendum á sviði menntamála, sem og sértækum vísbendum. Leggja má áherslu á hve vel þessi aðferð reynist með því að sýna hvernig hún fellur að starfsháttum sem beitt er í efnistengdum verkefnum þar sem yfirleitt eru settar fram tillögur á tilteknu þemasviði.

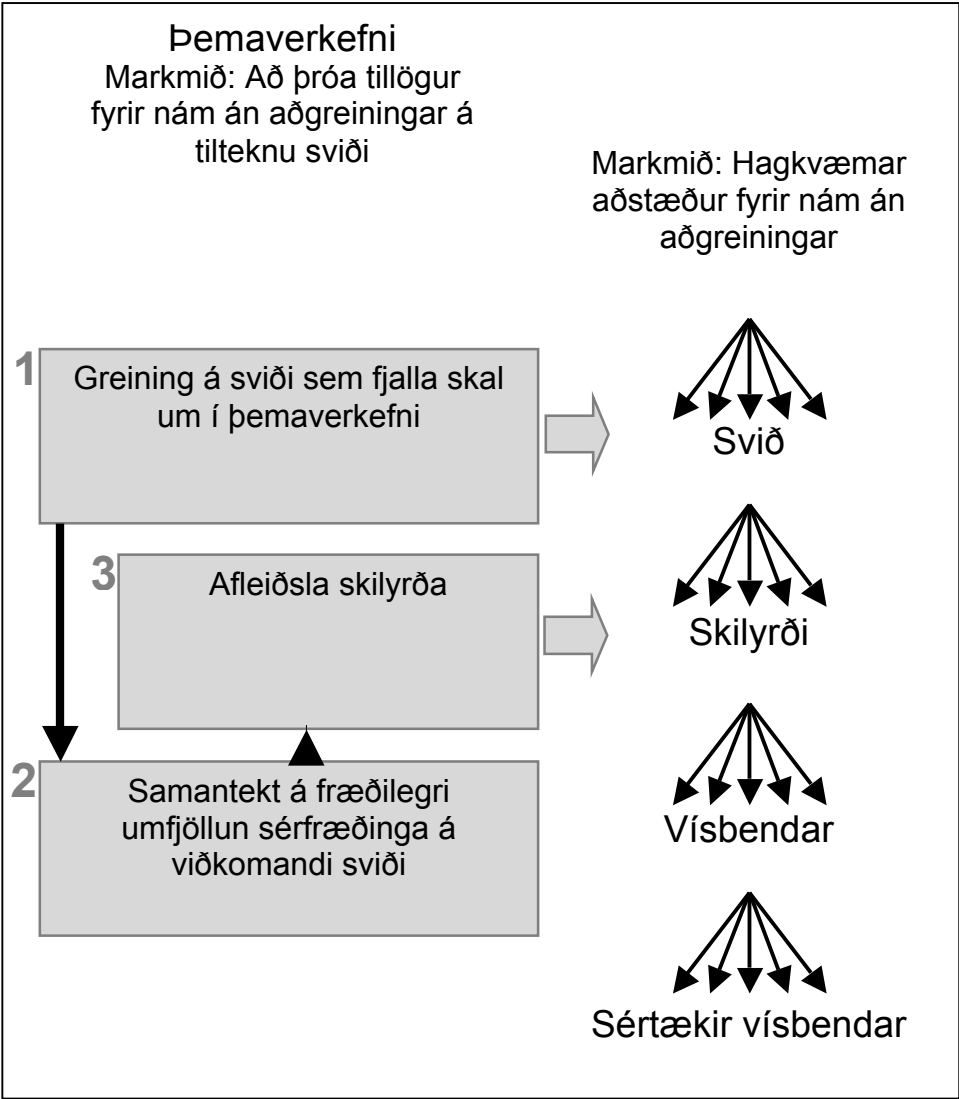
Í verkefnum Evrópumiðstöðvarinnar er fyrsta skrefið ávallt fólgið í því að greina þau menntasvið sem kanna þarf nánar. Hjá Evrópumiðstöðinni er tveim aðferðum beitt í þessari greiningu. Fyrri aðferðin er að heimila ávallt aðferðir sem ætlað er að mæta þeim þörfum aðildarlanda Evrópumiðstöðvarinnar sem ekki eru fyrirsjáanlegar og skipulagðar. Hin aðferðin er sú að safna gögnum frá aðildarlöndunum sem snerta þarfir sem eru til staðar, sem og nýjar og væntanlegar þarfir sem þarfnast nánari rannsóknar. Þessar þarfir eru valdar út frá forgangsröðun varðandi sérkennslu í einstökum löndum, sem og forgangsröðun í menntamálum á Evrópuvísu sem ráðherrar menntamála í Evrópuráðinu standa fyrir. Þessar þarfir eru síðan sameinaðar í þemaverkefnum Evrópumiðstöðvarinnar.

Næsta skref er að safna saman rökfærslum byggðum á reynslu frá sérfræðingum í Evrópu – auk þess sem fræðileg umfjöllun á alþjóðavettvangi á viðkomandi sviði er könnuð. Ýmsum aðferðum er beitt við samantekt á slíku efni (þar á meðal tilviksrannsóknum og vettvangsheimsóknum).

Þriðja skrefið felst í því að beita röksemdafærslu og byggja almenn viðhorf á einstökum tilvikum. Þessi almennu viðhorf eru sett fram sem tillögur. Í tillögunum er greint frá aðgerðum sem leiða eiga til hagstæðra aðstæðna í námi án aðgreiningar á viðkomandi sviði.

Auðvelt er að túlka tillögurnar sem skilyrði með því að beina ekki sjónum að nauðsynlegum aðgerðum, heldur þeim árangri sem næst með þessum aðgerðum og skapar hagstæðar aðstæður fyrir nám án aðgreiningar.

Mynd 6 hér að neðan sýnir það ferli sem fylgt er í þemaverkefnum Evrópumiðstöðvarinnar.

Mynd 6: Starfshættir í tengslum við þemaverkefni

9. ÁFRAMHALDANDI STARF

Markmiðið með verkefninu var að þróa röð vísbenda á landsvísu, sem jafnframt mætti nota á Evrópuvísu, sem gerðu kleift að skoða þær aðstæður í hverju landi sem stuðla að eða koma í veg fyrir þróun í námi án aðgreiningar í skólum. Með því var einnig skapaður starfsrammi og aðferðafræði sem studdi við þróun vísbenda í viðkomandi löndum á þeim sviðum sem þar voru talin mikilvæg. Með eftirfarandi hugleiðingum er ætlunin að setja fram tillögu um hvernig gera má vísbendana virka með því að þróa sértæka vísbenda sem nýta má til að fylgjast með og gera samanburð milli landa.

Greining almennra skilyrða á þremur sviðum

Vísbendingar sýna að ef til væri hægt að greina almenn skilyrði á þremur sviðum og þróa vísbenda á hverju sviði fyrir sig. Skilyrði á borð við „samræmi við alþjóðlega staðla í námi án aðgreiningar“ má til dæmis túlka sem einstaka vísbenda á sviði lagasetningar, þátttöku og fjármögnunar. Slík nálgun gæti leitt til samfelldari og yfirgripsmeiri lista yfir vísbenda og gæti nýst til að „búa til“ vísbenda þar sem eyður væru á listanum.

Minni röð vísbenda valin

Með því að nota minna úrval vísbenda fá viðkomandi lönd tæki til að bera árangur sinn saman við önnur lönd. Stefnumótandi aðilar (þ.e. fulltrúaráð Evrópumíðstöðvarinnar) ættu að velja minni röð vísbenda út frá því sem talið er mikilvægt að bera saman innan Evrópulandanna. Á grundvelli slíkrar raðar mætti í framhaldsverkefni þróa sértæka vísbenda til að vísbendarnir yrðu mælanlegir.

Skilgreining á sértækum vísbendum

Markmiðið væri að sértæku vísbendarnir sýndu fram á að tiltekna aðstæður væru fyrir hendi, eða að tiltekna niðurstöður hefðu fengist. Þessir sértæku vísbendar gerðu stefnumótandi aðilum kleift að greina framfarir sem bentu til að tilætluðum niðurstöðum og markmiðum viðkomandi stefnu eða áætlunar (eftirliti) yrði náð. Eins og fjallað er um í 7. kafla geta vísbendar innihaldið upplýsingar um mælanleg markmið og einnig gæðamælingar. Bæði eigindlegir og meginlegir þættir veita gagnlegar upplýsingar og eru nauðsynlegir til að hægt sé að sýna jafna og rökrétta þróun í átt að settum markmiðum. Ef markhópurinn er hafður í huga ættu þó allir sértæku

vísbendarnir einnig að gefa einfaldar upplýsingar sem hægt er að miðla og eru auðskiljanlegar, jafnt notendum sem þeim sem veita upplýsingarnar. Sértekir vísbendar geta því verið einn liður af mörgum sem nota má við ákvarðanatökur í forgangs- og stefnumálum.

Eins og lýst er í 7. kafla eru það sérteku vísbendarnir sem gera viðkomandi vísbendi virkan. Í því skyni er hægt að þróa sérteka vísbenda samkvæmt einni eða fleiri af eftirfarandi leiðum:

- Sérteki vísbendirinn mælir tiltekinn þátt viðkomandi vísbendis;
- Sérteki vísbendirinn gefur til kynna hvort tiltekinn þáttur er til staðar í vísbendinum (t.d. sem eftirlit);
- Sérteki vísbendirinn tilgreinir að hve miklu leyti greina má gæðaeinkenni vísbendisins (gæðastig);
- Sérteki vísbendirinn greinir að hve miklu leyti sett stefna viku frá eða er samstiga löggjöf eða samningum (samræmisstig);
- Sérteki vísbendirinn metur að hve miklu leyti kerfið tryggir að gæðaskilyrði (sem vísbendirinn sýnir) séu uppfyllt í öllum tilvikum (umfang).

Hverjum hinna sérteku vísbenda ætti að fylgja stutt en ótvíræð skilgreining og rökstuðningur.

Viðeigandi mælikvarði fyrir sérteku vísbendana búinn til

Næsta skref er að þróa mælikvarða fyrir hvern hinna sérteku vísbenda. Hvað varðar eigindlega sérteka vísbenda gæti hugsanlegur mælikvarði verið allt frá tvískiptri gerð (t.d. „er til“/„er ekki til“) og upp í raðkvarða með hæfilegum fjölda gilda sem eru vel aðgreind og ólík hvert öðru (t.d. „samræmi/minni háttar ósamræmi/meiri háttar ósamræmi/ekkert samræmi“). Meginlega sérteka vísbenda þarf að setja fram sem hlutfall (þ.e. 1 af 4).

Með sértekum vísbendum þarf að gera ítarlega grein fyrir aðferð sem notuð er við útreikninga og tilgreina þarf heimildir og gæði upplýsinga. Með eigindlegum sértekum vísbendum þarf leiðbeiningar til að mælikvarðar verði ekki of huglægir og til að tilgreina við hvaða aðstæður velja skal hvert gildi og hvaða stig skal velja ef eitthvað orkar tvímælis.

Hópur matsmanna valinn

Huglæg viðhorf matsmanna hafa áhrif á hvaða gildi þeir velja, einkum þegar um eigindlegar mælingar er að ræða. Ef sértækum vísbendi er til dæmis ætlað að mæla þátttöku foreldra við ákvarðanatökur gætu viðhorf foreldra verið önnur en fagfólks. Því væri næsta skrefið að kanna til hvaða hópa ætti að leita til að niðurstöður matsins gæfu raunhæfa mynd af hinum tiltekna þætti.

Samræmi milli matsmanna aukio

Þar sem sértækum vísbendum er fyrst og fremst ætlað að vera tæki fyrir viðkomandi lönd væri röð vísbendanna hönnuð í því skyni að hægt væri að nota hana til sjálfsmats. En huglægni mælikvarða (sjá efnisgreinina hér fyrir framan) sem og lítið samræmi milli matsmanna skapa þá áhættu að nálgun byggist ekki á því hlutlausu mati sem „einn leiðandi matsaðili“ gefur. Til að mælingar séu samanburðarhæfar á milli landa þarf það fólk sem annast þær að vera algjörlega hlutlaust. Samræmi milli matsmanna, einnig kallað áreiðanleiki matsmanna eða samsvörun, er það samræmingarstig sem um er að ræða meðal ýmissa matsmanna varðandi atriði sem dæma þarf um. Því meira samræmi sem er milli matsmanna því meiri einsleitni eða samhljóða álit kemur fram hjá þeim. Ljóst er að öll matstæki ættu að hafa þessi gæði til að bera. Ef matsmenn eru ekki nægilega samhljóða þarf að gera ráðstafanir til að auka samkvæmni, en það má gera með því að endurvinnna mælikvarðana eða veita matsmönnum meiri fræðslu.

Samsöfnun, sundurhlutun og túlkun gagna

Hvað varðar tiltekna sértæka vísbenda kann að vera nauðsynlegt að gera grein fyrir því hvernig söfnun gagna, innan sveitarfélaga, svæða eða á landsvísu, skal fara fram og hvernig fara skal með eigindleg gildi í þessu söfnunarferli. Jafnframt ætti að ákvarða að hve miklu leyti sundurhlutun á landsvísu á við hvað snertir sértæku vísbendana. Suma sértæka vísbenda mætti til dæmis sundurgreina eftir menntastigi, stjórnsýslustigi (sveitarfélag, umdæmi, ríki), eftir kyni eða aldri, eftir staðsetningu eða tegund stofnunar.

Síðast en ekki síst ber að lýsa því hvernig túlka skal niðurstöðu hvers sértæks vísbendis. Þessa leiðbeiningar við að túlka skilgreiningar hvers sértæks vísbendis koma í veg fyrir eða draga a.m.k. mjög úr þeirri hættu að leikmenn sem nota vísbendana mistúlki hlutina.

Skipulag úrvinnslu

Í lokin er brýnt að fjalla um þær grundvallaraðferðir sem beitt er við gagnasöfnun, túlkun og endurgjöf, bæði á landsvísu og innan Evrópu. Tilgreina þarf á hvaða tíma gagnasöfnun fer fram. Tilnefna þarf aðila til að annast gagnasöfnun og veita þeim leiðbeiningar. Samkomulag þarf að vera um þær starfsreglur sem fylgja skal við framsetningu á niðurstöðum innan Evrópu.

Framtíðarverkefni

Vegna takmarkaðra fjárráða var nauðsynlegt að takmarka umfang þessa verkefnis. Eins og greint er frá í 7. kafla voru þrjú svið valin til umfjöllunar af listanum um nám án aðgreiningar, en hin sviðin bíða þess að verða tekin til athugunar. Við áframhaldandi þróun vísbenda þarf að huga að öllum þessum sviðum, að öðrum kosti mun listi vísbenda ekki verða tæmandi (þ.e. mun ekki ná til náms án aðgreiningar í heild sinni). Ekki kemur á óvart að á listanum séu nokkrir málaflokkar sem áður hefur verið fjallað um eða sem eru til umfjöllunar í öðrum verkefnum Evrópumíðstöðvarinnar. Niðurstöður (t.d. tillögur) úr verkefnavinnunni gætu verið heppilegur grundvöllur til þróunar á vísbendum á því tiltekna sviði (sjá útskýringar í 8. kafla á því hvernig tillögur samsvara þeirri aðferð sem beitt er í þessari skýrslu). Einnig má lesa listann sem yfirlit yfir væntanlega málaflokka sem teknir verða til umfjöllunar, annaðhvort í verkefnisvinnu, á námskeiðum, ráðstefnum eða öðrum viðburðum, bæði á innlendum vettvangi og á Evrópuvísu.

HEIMILDIR

Booth, T. og Ainscow, M. 2002. *Index of Inclusion: developing learning and participation in schools*, Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)

Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu (ritstj.) 2007. *Lissabonyfirlýsingin*, er á netslóðinni: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education> (síðast opnuð: 7. júlí 2009)

Framkvæmdastjórn ESB, aðalskrifstofa mennta- og menningarmála (ritstj.) 2002. *Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010; The work programme on the future objectives of education and training systems*, Lúxemborg: Office for Official Publications of the European Communities

Hollenweger, J. og Haskell, S. (ritstj.) 2002. *Quality Indicators in Special Needs Education: an International Perspective*, Lucerne: Edition SZH/SPC

Leiðtogaráð ESB 2000. Fundur leiðtogaráðs ESB í Lissabon 23. og 24. mars 2000, niðurstöður, er á netslóðinni: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm (síðast opnuð: 9. júlí 2009)

Meijer, C.J.W. (ritstj.) (2003) *Sérkennsla í Evrópu árið 2003*: stefnan í 18 Evrópulöndum, Middelfart: Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu

Peacey, N. (2006) *Reflections on the Seminar*, Víðarborg: Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu (kynning á fundi um námsmatsverkefnið, 20. maí, 2006)

Peters, S., Johnstone, C. og Ferguson, P. 2005. *A Disability Rights in Education Model for evaluating inclusive education*, (Michigan State University, East Lansing, MI, USA), London: Taylor & Francis

Soriano, V., Kyriazopoulou, M., Weber, H. og Grünberger, A. (ritstj.) 2008. *Ungar raddir: Til móts við fjölbreytni meðal nemenda*, Óðinsvél: Evrópumiðstöðin fyrir þróun í sérkennslu

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) 1994. *Salamanca-yfirlýsingin og rammaáætlun um aðgerðir vegna nemenda með sérþarfir*, París: UNESCO

Watkins, A. (ritstj.) (2007) *Námsmat í skólum án aðgreiningar: Lykilatriði í stefnumótun og starfi*, Óðinsvé: Evrópumíðstöðin fyrir þróun í sérkennslu

HUGTÖK

Áreiðanleiki matsmanna – samræmingarstig meðal matsmanna. Sýnir að hve miklu leyti eining ríkir í matsgjöf þeirra.

Eftirlit – að fylgjast með einhverju (og í sumum tilvikum skrásetja upplýsingar).

Matsmaður – einstaklingur sem metur e-ð eða gefur stig.

Mælanlegt – eitthvað sem er tölulega mælanlegt á einhvern hátt.

Samræmi/samræmisstig – segir til um að hve miklu leyti e-ð er samræmt eða nákvæmlega eins, staðlað og án ósamkvæmni þegar um er að ræða einingar í einhverju kerfi eða heild.

Samsöfnun gagna – það ferli að safna saman upplýsingum og setja þær fram í yfirliti, til dæmis til tölfræðilegrar greiningar.

Skynjari – sá hluti mælitækis sem bregst tafarlaust við breytingum í umhverfinu.

Sundurhlutun – að skilja sundur eða skipta gögnum í efnispætti (andstætt samsöfnun).

Virgni – ferli eða röð aðgerða til að komast að niðurstöðu.

Virkur vísbendir – vísbendir sem hefur verið skilgreindur þannig að hægt sé að mæla hann.

Vísbendir – vísbendir er skilgreindur sem breyta, eða gildi sem rekja má til breytu, sem miðar að því að veita upplýsingar um stöðu hlutar eða fyrirbæris.

SÉRFRÆÐINGAR SEM TÓKU ÞÁTT Í VERKEFNINU

AUSTURRÍKI	Karl Hauer	karl.hauer@ooe.gv.at
BELGÍA (flæmskumælandi hluti)	Elisabeth Deschauer	elisabeth.deschauer@ugent.be
	Caroline Vanderkinderen	caroline.vandekinderen@ugent.be
BELGÍA (frönskumælandi hluti)	Patrick Beaufort	pbeaufort@ecl.be
	Jean-Claude De Vreese	jeanclaude.devreese@skynet.be
BRETLAND (England)	Brahm Norwich	B.Norwich@exeter.ac.uk
BRETLAND (Scotland)	Martyn Rouse	m.rouse@abdn.ac.uk
DANMÖRK	Hans Henrik Knoop	knoop@dpu.dk
EISTLAND	Inga Kukk	Inga.kukk@hm.ee
FRAKKLAND	José Seknadje	jose.seknadje@inshea.fr
GRIKKLAND	Maria Michaelidou	smi@acm.org
HOLLAND	Berthold van Leeuwen	B.vanLeeuwen@slo.nl
ÍRLAND	Michael Travers	michael_travers@education.gov.ie
ÍSLAND	Anna Kristín Sigurðardóttir	aks@hi.is
ÍTALÍA	Serenella Besio	s.besio@univda.it
KÝPUR	Kalomira Ioannou (PAG aðili)	kioannou@moec.gov.cy
	Anastasia Hadjiyannakou	hadjanas@cytanet.com.cy
LETTLAND	Guntra Kaufmane	guntra.kaufmane@vsic.gov.lv

LITHÁEN	Laima Paurienė	laima.pauriene@spc.smm.lt
MALTA	Mario Testa	mario.testa@gov.mt
NOREGUR	Anders Øystein Gimse (PAG aðili)	Anders.Oystein.Gimse@utdannings direktoratet.no
	Svein Nergaard	svein.nergaard@statped.no
PORTÚGAL SPÁNN	Filomena Pereira Marta Sandoval Mena	filomena.pereira@dgidc.min-edu.pt marta.sandoval@uam.es
SVISS	Judith Hollenweger (PAG aðili)	judith.hollenweger@phzh.ch
SVÍÐJÓÐ	Agneta Gustafsson	agneta.gustafsson@spsm.se
	Ingemar Emanuelsson	ingemar.emanuelsson@telia.com
TÉKKLAND	Věra Vojtová	vojtova@jumbo.ped.muni.cz
UNGVERJALAND	Zsuzsa Hátori- Váczy (PAG aðili)	zsuzsa.vaczy@om.hu
	Zsuzsa Várnai	varnaizsuzsa@level.datanet.hu
ÞÝSKALAND	Anette Hausotter	anette.hausotter@iqsh.de
	Matthias V. Saldern	vsaldern@uni-lueneburg.de

Í þessari skýrslu, sem ber heitið „Þróun vísbenda – fyrir nám án aðgreiningar í Evrópu“, er gerð grein fyrir meginniðurstöðum verkefnis sem unnið var á vegum Evrópumíðstöðvarinnar með þátttöku 23 Evrópulanda.

Markmiðið með verkefninu var að þróa aðferðafræði sem leiddi til þess að til yrði röð vísbenda sem hægt væri að nota til að fylgjast með þróun mála á landsvísu, en nýttist einnig á Evrópuvísu. Með slíkri röð vísbenda er áherslan lögð á þau stefnumál sem kunna að stuðla að eða koma í veg fyrir þróun náms án aðgreiningar í skólum. Á nokkrum evrópskum og alþjóðlegum stofnunum hefur verið unnið að því að þróa vísbenda á tilteknum sviðum og stuðst var við það starf í þessari verkefnisvinnu.

Verkefnið skilaði árangri í tveimur meginatriðum:

- Í fyrsta lagi við að þróa og innleiða aðferðir alveg frá grunni til að hægt væri að finna víðeigandi vísbenda. Þessi nálgun byggðist á sameiginlegu álitni þeirra sérfræðinga sem unnu að verkefninu;

- Í öðru lagi við að tilgreina röð vísbenda á þremur lykilsviðum – löggjöf, þátttöku og fjármögnun.

Megintilgangurinn var sá að þróa vísbenda sem gætu stuðlað að uppbyggilegum samanburði og því að lærdómur væri dreginn af hagkvæmum, þ.e. skilvirkum og árangursríkum, aðferðum í námi án aðgreiningar.

Í skýrslunni er gerð grein fyrir starfsramma, röksemdum og markmiðum verkefnisins, sem og þeirri aðferðafræði sem beitt var til að hægt sé að þróa röð vísbenda sem gera kleift að fylgjast með þróun í námi án aðgreiningar.

